

TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS
2005 m. balandžio 14 d. *

Sujungtose bylose C-128/03 ir C-129/03

dėl *Consiglio di Stato* (Italija) 2003 m. sausio 14 d. Sprendimais, kuriuos Teisingumo Teismas gavo 2003 m. kovo 24 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

AEM SpA (C-128/03),

AEM Torino SpA (C-129/03)

prieš

Autorità per l'energia elettrica e per il gas ir kt.,

dalyvaujant kitai proceso šaliai

ENEL Produzione SpA,

* Proceso kalba: italų.

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas A. Rosas, teisėjai A. Borg Barthet, S. von Bahr (pranešėjas), J. Malenovský ir U. Löhmus,

generalinė advokatė C. Stix-Hackl,
posėdžio sekretorė L. Hewlett, vyriausioji administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2004 m. rugsėjo 8 d. posėdžiui,

atsižvelgęs į pastabas, pateiktas:

- *AEM SpA* ir *AEM Torino SpA*, atstovaujama *advocaat* O. Brouwer ir *avvocato* T. Salonico,
- Italijos vyriausybės, atstovaujamos I. M. Braguglia, padedamo *avvocato dello Stato* M. Fiorilli,
- Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos V. Di Bucci ir H. Støvlbæk,

susipažinęs su 2004 m. spalio 28 d. pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymai priimti prejudicinį sprendimą susiję su EB 87 straipsnio ir 1996 m. gruodžio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 96/92/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių (OL L 27, 1997, p. 20) 7 ir 8 straipsnių išaiškinimu.
- 2 Šie prašymai pateikti nagrinėjant bendrovių AEM SpA (toliau – AEM) ir *AEM Torino SpA* (toliau – *AEM Torino*) ieškinius, kuriais šios bendrovės ginčija du Dujų ir elektros energijos tarnybos (*Autorità per l'energia elettrica e per il gas*, toliau – AEEG) sprendimus ir ministro įsakymą, kuriais tam tikroms hidroelektrinėms ir geoterminėms jėgainėms buvo padidintas prisijungimo prie nacionalinės elektros energijos paskirstymo sistemos ir naudojimosi ja mokestis.

Teisinis pagrindas

Bendrijos teisės aktai

- 3 Pagal Direktyvos 96/92 1 straipsnį ši direktyva „nustato bendras elektros energijos gamybos, perdavimo ir paskirstymo taisykles. Ji nustato taisykles, susijusias su elektros energetikos sektoriaus struktūra ir veikimu, patekimu į rinką, kriterijais ir tvarka, taikoma kvietimams dalyvauti viešuosiuose konkursuose, leidimų išdavimo tvarka ir sistemų eksploatacija.“

4 Direktyvos 96/92 7 straipsnio 1 ir 5 dalys numato:

„1. Valstybės narės paskiria arba pareikalauja perdavimo sistemas turinčių įmonių paskirti valstybių narių nurodytam laikotarpiui, atsižvelgiant į naudojimo efektyvumą ir ekonominę pusiausvyrą, sistemos operatorių, atsakingą už perdavimo sistemos ir jungiamųjų linijų su kitomis sistemomis tam tikroje teritorijoje eksploataciją, garantuoti priežiūrą, o prireikus – jos plėtoją, siekiant užtikrinti saugų tiekimą.

<...>

5. Sistemos operatorius nediskriminuoja sistemos vartotojų ar sistemos vartotojų kategorijų, ypač savo antrinių bendrovių ar akcininkų naudai.“ (Pataisytas vertimas)

5 Tos pačios direktyvos 8 straipsnio 1–3 dalys nustato:

„1. Sistemos operatorius yra atsakingas už jo teritorijoje esančių elektros energijos gamybos pajėgumų dispečerinį valdymą ir jungiamųjų linijų su kitomis sistemomis naudojimo nustatymą.

2. Nepažeidžiant elektros energijos tiekimo, remiantis sutartiniais įsipareigojimais, tarp jų tais, kurie nustatyti konkurso sąlygose, dispečerinis elektros energijos gamybos pajėgumų valdymas ir jungiamųjų linijų naudojimas remiasi objektyviais,

viešais ir nediskriminuojant taikomais kriterijais, kuriuos gali patvirtinti valstybė narė, garantuojančiais elektros energijos vidaus rinkos veikimą. Šiuose kriterijuose atsižvelgiama į ekonominę pirmumo teisę esamų pajėgumų bei gaunamai iš jungiamųjų linijų elektros energijai ir į sistemos techninius apribojimus.

3. Valstybė narė gali reikalauti, kad sistemos operatorius, atlikdamas dispečerinį elektros gamybos įrenginių valdymą, pirmenybę teiktų įrenginiams, naudojantiems atsinaujinančius energijos šaltinius ar atliekas arba gaminantiems tuo pačiu metu šilumą ir elektros energiją.“ (Pataisytas vertimas)

6 Šios direktyvos 24 straipsnio 1 dalis numato:

„1. Valstybės narės, kuriose laikytis įsipareigojimų ar garantijų dėl sistemos darbo laikantis šios direktyvos nuostatų gali būti neįmanoma iki šios direktyvos priėmimo, gali prašyti Komisijos suteikti laikiną režimą, kuris suteikiamas, be kita ko, atsižvelgiant į atitinkamos sistemos dydį, sistemos sujungimo mastą ir energetikos pramonės struktūrą. Komisija, prieš priimdama sprendimą, laikydama si konfidencialumo, informuoja valstybes nares apie tokį taikymą. Šis sprendimas skelbiamas *Europos Bendrijų oficialiajame leidinyje*.“

7 Direktyvos 96/92 24 straipsnio 2 dalis numato, kad prašymai skirti laikiną režimą Komisijai pateikiami ne vėliau, kaip praėjus vieneriems metams nuo šios direktyvos įsigaliojimo.

Nacionalinės teisės aktai

- 8 1999 m. kovo 16 d. Įstatyminio dekreto Nr. 79 dėl Direktyvos 96/92/EB, nustatančios elektros energijos vidaus rinkos bendrąsias taisykles (*Gazzetta ufficiale della Repubblica italiana*, Nr. 75, 1999 m. kovo 31 d., p. 8, toliau – Įstatyminis dekretas Nr. 79/99), įgyvendinimo 3 straipsnio 10 dalis numato, kad norint prisijungti prie nacionalinės elektros energijos paskirstymo sistemos ir naudotis ja, reikia mokėti mokestį sistemos operatoriui. Šis mokestis nustatomas neatsižvelgiant į gamybos ir galutinių vartotojų geografinę buvimo vietą ir bet kuriuo atveju remiantis nediskriminaciniais kriterijais. Šį mokestį nustato AEEG, kuri taip pat keičia ir jo tarifą.
- 9 Įstatyminio dekreto Nr. 79/99 3 straipsnio 11 dalis nustato, kad bendrąsias elektros tinklų išlaidas sudaro: mokslo tyrimai, uždarytų atominų jėgainių išmontavimas, atominio kuro gamybos nutraukimas bei su jomis susijusi veikla. Šias bendras išlaidas vienu ar keliais dekretais AEEG siūlymu nustato pramonės, ir prekybos ir amatų ministras (*Ministro dell'industria, del commercio e dell'artigianato*), pritarus finansų, biudžeto ir ekonomikos planavimo ministru (*Ministro del tesoro, del bilancio e della programmazione economica*).
- 10 2000 m. sausio 26 d. Ministro dell'industria, del commercio e dell'artigianato dekreto dėl bendrų elektros sistemos išlaidų, priimto AEEG siūlymu bei pritarus Ministro del tesoro, del bilancio e della programmazione economica (*Gazzetta ufficiale della Repubblica italiana*, Nr. 27, 2000 m. vasario 3 d., p. 12, toliau – 2000 m. sausio 26 d. Dekretas), 2 straipsnio 1 dalis nustato, kas sudaro bendrąsias elektros sistemos išlaidas:

„a) nuostolių atlyginimas įmonėms gamintojoms ir tiekėjoms, taikant šiame dekrete nustatytus kriterijus už išlaidų, atsiradusių įgyvendinant Direktyvą (96/92), kurios susijusios su elektros energijos gamybos veikla, neatlygintą dalį;

b) kompensacija už elektros energijos, gaminamos hidroelektrinių ir geoterminių jėgainių, kurių nuosavybės ar valdymo teisę 1997 m. vasario 19 d. turėjo įmonės gamintojos (tiekėjos), kainos pakėlimą įgyvendinant Direktyvą 96/92;

c) išlaidos, susijusios su uždarytų atominų jėgainių išmontavimu, atominio kuro gamybos nutraukimu bei su šiomis veiklos rūšimis susijusios išlaidos;

d) tyrimų ir vystymo veiklos išlaidos, atsiradusios siekiant bendro intereso technologijų inovacijų elektros sistemai;

e) palankių tarifinių sąlygų, kurios numatytos (AEEG) Sprendimo Nr. 70/97 2 straipsnio 2 dalies 4 punkte ir 1995 m. gruodžio 19 d. *Ministro dell'industria, del commercio e dell'artigianato* dekreto nuostatose, taikymas elektros tiekimui.“

- 11 Dėl kompensacijos už kainų pakėlimą, numatytos 2000 m. sausio 26 d. Dekreto 2 straipsnio 1 dalies b punkte, šio dekreto 3 straipsnio 3 dalis „Mokesčiai, nustatyti dėl Direktyvos (96/92) įgyvendinimo“ numato:

„siekiant nors iš dalies atlyginti bendras elektros sistemos išlaidas už septynerių metų laikotarpį nuo 2000 m. sausio 1 d. pagal 5 straipsnyje nustatytas taisykles, (naujoms jėgainėms, naudojančioms atsinaujinančius energijos šaltinius) kompensuojama tikrai hidroelektrinių ir geoterminių jėgainių, kurioms netaikoma pagalbos schema, numatyta Tarpžinybinio kainų komiteto (*Comitato interministeriale dei*

prezzi) 1989 m. liepos 12 d. Sprendimu Nr. 15, 1990 m. lapkričio 14 d. Sprendimu Nr. 34 ir 1992 m. balandžio 29 d. Sprendimu Nr. 6 su pakeitimais, gaminamos elektros energijos kainų pakėlimui lygi suma. Šios dalies nuostatos netaikomos įmonėms, kurių nominali galia neviršija 3 MW, ir siurblinėms hidroelektrinėms.“

12 2000 m. sausio 26 d. Dekreto 5 straipsnio 9 dalis numato:

„Sumos dalis, kuria pakeliama kaina ir kuri kompensuojama per 3 straipsnio 3 dalyje nustatytą laikotarpį, 2000 m. yra lygi šiluminių elektrinių, naudojančių prekyboje esantį kurą, gaminamai elektros energijai pagal (AEEG) Sprendimo Nr. 70/97 6 straipsnio 5 dalį nustatyti kintamai vieneto kainai. Kitais metais kiekvienai elektrinei ir kiekvienu dviejų mėnesių laikotarpiu kompensuojama suma lygi elektros energijos didmeninės kainos vidurkio nacionalinėje rinkoje per skirtingus šio dviejų mėnesių laikotarpius, kaip koeficientą naudojant elektros energijos, kurią elektrinės pagamina per skirtingus dviejų mėnesių laikotarpius, kiekį, ir elektrinės vidutinės vieneto kainos, kurią (AEEG) nustato kiekvienais metais, skaičiuojant nuo praėjusių metų gruodžio 31 d., skirtumo santykiui. 2001 m. ir 2002 m. šis skirtumo santykis buvo 75 %, 2003 m. ir 2004 m. – 50 % ir 2005 m. ir 2006 m. – 25 %. Vėliau šis santykis lygus nuliui.“

13 Pagal 2000 m. gruodžio 20 d. AEEG sprendimo Nr. 231/00 dėl tam tikrų hidroelektrinių ir geoterminių jėgainių gaminamos elektros energijos prisijungimo prie nacionalinės elektros energijos paskirstymo sistemos ir naudojimosi ja mokesčio padidinimo 2000–2006 m. 2 straipsnio 1 ir 2 dalis ir 2000 m. gruodžio 20 d. AEEG sprendimo Nr. 232/00 dėl to paties klausimo (*Gazzetta ufficiale della Repubblica italiana* Nr. 4 priedas, 2001 m. sausio 5 d., p. 13, toliau – Sprendimas Nr. 231/00 ir Sprendimas Nr. 232/00) 2 straipsnio 1, 2 ir 8 dalis elektros energijai, kuri minima

2000 m. sausio 26 d. Dekreto 3 straipsnio 3 dalyje ir kuri gaminama bei patenka į tinklus įrenginiais, nuosavybės ir valdymo teisę 1997 m. vasario 19 d. priklausiusiais įmonėms gamintojoms (tiekėjoms), padidinamas naudojimosi energijos paslaugų sistema mokestis, siekiant kompensuoti kainų pakėlimą 2000 m. sausio 26 d. Dekreto 2 straipsnio 1 dalies b punkto prasme.

14. Sistemos operatorius dėl mokesčio padidinimo gautas pajamas, numatytas Sprendimų Nr. 231/00 ir Nr. 232/00 2 straipsniuose (toliau – mokesčio padidinimas), pagal šių sprendimų 3 straipsnių 1 dalį perveda į elektros energijos sektoriaus Išlyginimo fondą (*Cassa conguaglio per il settore elettrico*, toliau – Išlyginimo fondas). Šių sprendimų 3 straipsnių 2 dalis numato, kad tie mokėjimai pereinamuoju laikotarpiu pervedami į kompensacijų už elektros kainų padidinimą pereinamuoju laikotarpiu administravimo sąskaitą (*Conto per la gestione della compensazione della maggiore valorizzazione dell'energia elettrica nella transizione*). Pagal šių sprendimų 3 straipsnių 3 dalis bet koks šios sąskaitos likutis pervedamas į naujų jėgainių, naudojančių atsinaujinančius ir panašius į juos energijos šaltinius, sąskaitą (*Conto per nuovi impianti da fonti rinnovabili e assimilate*).

Pagrindinė byla

15. Iš sprendimų dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad AEM ir *AEM Torino* pareiškė ieškinius Lombardijos regioniniam administraciniam teismui, (*Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia*) ginčydamos Sprendimus Nr. 231/00 ir Nr. 232/00 bei parengiamuosius, pagrindinius ir susijusius aktus, įskaitant ir 2000 m. sausio 26 d. Dekretą.
16. Atmetus šiuos ieškinius, AEM ir *AEM Torino* pareiškė apeliacinį skundą *Consiglio di Stato* prašydamos panaikinti sprendimus atmesti jų ieškinius.

- 17 Sprendimuose dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą *Consiglio di Stato* ypač pažymi tai, kad, AEM ir *AEM Torino* tvirtinimu, mokesčių padidinimas neatsiejamai susijęs su pagalba, skirta tam tikrų įmonių veiklai arba gamybai, kuri finansuojama apmokestinant to sektoriaus įmonių tiekimą, o tai yra valstybės pagalba EB 87 straipsnio 1 dalies prasme, teikta šioje byloje netaikant EB sutartyje numatytos tvarkos. Be to, AEM ir *AEM Torino* tvirtina, kad nevienodas prisijungimo prie paskirstymo sistemos mokestis, kuomet tam tikroms įmonėms taikomas didesnis mokestis, pažeidžia pagrindinius Direktyvos 96/92 principus, susijusius su neribojamu ir nediskriminaciniu prisijungimu prie šios sistemos.

Prejudiciniai klausimai

- 18 *Consiglio di Stato* manymu, atlikus ginčijamų nuostatų analizę, matyti, kad mokesčio padidinimas grindžiamas būtinybe kompensuoti nepagrįstą naudą ir konkurencijos disbalansą, atsiradusius pirmajame elektros energijos vidaus rinkos liberalizavimo etape nuo 2000 m. iki 2006 m., įgyvendinant Direktyvą 96/92.
- 19 Šiuo klausimu *Consiglio di Stato* pabrėžia, kad iki liberalizavimo įmonės, elektros energijos, gaunamos iš hidroelektrinių ir geoterminių jėgainių, gamintojos ir tiekėjos taikė tarifą, kurio vienas iš sudėtinųjų elementų – elementas B – buvo susijęs su kuro kaina. Tačiau dalį šio tarifo elemento įmonės mokėjo į Išlyginimo fondą, kuris savo ruožtu ją pervesdavo šiluminėms jėgainėms, vienintelėms mokėdavusioms už degalus.

- 20 Įvedus naują tvarką, šios įmonės gavo dvigubą naudą. Pirma, pašalinus suvaržytos rinkos klientams tarifo B elementą, kuris anksčiau buvo pervedamas į Išlyginimo fondą, šios įmonės galėjo nustatyti vienodą kainą visoje nacionalinės teritorijos suvaržytoje rinkoje, kurioje vis dar buvo taikoma tarifų sistema pagal kriterijus, kurie rėmėsi kuro kaina, nors jos už kurą nemokėjo. Antra, šia nauda gali pasinaudoti ir tinkami klientai laisvojoje rinkoje, nes didmeninės prekybos kainos suvaržytoje rinkoje yra modelis sudarant dvišales sutartis laisvojoje rinkoje. Šią naudą lėmė tik po šio sektoriaus liberalizavimo pasikeitusi teisinė aplinka, o ne efektyvumo ir konkurencijos pokyčiai.
- 21 *Consiglio di Stato* teigia, jog 1999 m. rugpjūčio 4 d. tarifų nustatymo tvarkos aiškinamajame rašte (toliau – aiškinamasis raštas) AEEG tvirtina, kad jeigu gaminančios-tiekiančios įmonės būtų galėjusios pasinaudoti šiuo hidro ir geoterminiu būdu pagamintos elektros kainos pakėlimu, jos būtų gavusios pelną ir taip atsirastų elektros energijos sistemos išlaidos, kurios būtų tiesioginė liberalizavimo pasekmė, tuomet vartotojams tektų taikyti didesnius tarifus, nesusijusius su didesnėmis sąnaudomis.
- 22 Be to, aiškinamasis raštas nurodo, kad „hidroelektrinių ir geoterminių jėgainių pagamintai elektros energijai neturi būti padidintas prisijungimo prie elektros energijos perdavimo sistemos ir naudojimosi ja mokestis Įstatyminio dekreto Nr. 79/99 3 straipsnio 10 dalies prasme, kol dar taikomos lengvatos vandens, naudojamo hidroelektrinėse, gavybai ir geoterminių išteklių naudojimui gaminant šiluminės elektros energiją. Dėl šio padidavimo gautas pajamas būtų galima naudoti kompensuojant galinčias susidaryti neatgaunamas sąnaudas, kurių negalima padengti kitaip, arba jis galėtų būti naudojamas finansuoti bendras elektros energijos sistemos išlaidas, be kita ko, propaguojant elektros energiją, pagamintą jėgainių, naudojančių atsinaujinančius energijos šaltinius“.

- 23 Aiškinamojo rašto 2 priede visų pirma teigiama, kad tarifai reglamentuojami remiantis sistema, kuri galiojo iki Direktyvos 96/92 įgyvendinimo ir kuri numatė, kad Išlyginimo fondas moka pagalbą elektros energijos, kuri diferencijuojama pagal jėgainės tipą ir gamintoją, gamybai.
- 24 Šiame priede sakoma, kad tokia diferenciacija pagalbos elektros energijos gamybai sistemoje yra nesuderinama su liberalizuota gamyba. Liberalizuotoje sistemoje būtina, kad kiekvienu laikotarpiu būtų nustatyta vienoda elektros energijos rinkos didmeninė kaina, kurią nustatytų ir kurios prašytų visi gamintojai, neatsižvelgiant į jėgainės tipą.
- 25 Galiausia šiame priede teigiama, kad gaunamas pelnas iš hidroelektrinių ir geoterminių jėgainių gaminamos elektros energijos priklauso nuo turimų ribotų išteklių – vandens ir geoterminių šaltinių – naudojamų elektros energijos gamyboje, kurių kaina veikiančioje sistemoje nėra adekvati jų vertei.
- 26 Be to, dėl elektros energijos laisvojoje rinkoje *Consiglio di Stato* primena, kad prisijungimo prie nacionalinės elektros energijos perdavimo sistemos ir naudojimosi ja mokestis Sprendimu Nr. 231/00 buvo padidintas nuo 2000 m., o elektros energijai suvaržytoje rinkoje Sprendimu Nr. 232/00 – tik nuo 2001 m. Tai paaiškina faktas, kad reguliuojamoje rinkoje tarifo B elementas bei pagalba su juo susijusioms kuro kainoms buvo panaikinti tik nuo 2001 metų.

- 27 *Consiglio di Stato* pabrėžia, kad kompensacija už kainos pakėlimą vis mažėja iki 2006 m. pabaigos, taip siekiant užtikrinti rinkoje konkurencinę pusiausvyrą.
- 28 Be to, ji nurodo atsižvelgusi į tai, jog mokesčio padidinimas nėra grindžiamas Direktyvos 96/92 24 straipsniu.
- 29 Remdamasi šiais argumentais, *Consiglio di Stato* mano, kad reikia išnagrinėti, pirma, ar pagrindinėje byloje nagrinėjama pagalba yra valstybės pagalba EB 87 ir kitų straipsnių nuostatų prasme.
- 30 Šiuo klausimu pažymima, kad mokesčio padidinimu nesiekama suteikti naudos rinkoje veikiančioms konkrečioms įmonėms ar jų grupėms, teikiant joms kryžminę pagalbą; jis numatytas siekiant kompensuoti bendras elektros energijos tinklų išlaidas vartotojo naudai. Tai yra ekonominės politikos bendroji priemonė, kuria nenorima palaikyti tam tikrų įmonių ar tam tikrų prekių gamybos, o siekiama bendrojo pobūdžio intereso. Iš tiesų, *Consiglio di Stato* nuomone, priešingai nei išplaukia iš parengiamuosiuose dokumentuose esančios tam tikros informacijos, nagrinėjamos nuostatos nenumato pelno perskirstymo tam tikrai įmonių grupei, siekiant padengti neatgaunamas sąnaudas. Be to, Sprendimai Nr. 231/00 ir 232/00 numato tik galimybę kompensacijų už elektros kainų padidinimą pereinamuoju laikotarpiu sąskaitos perteklių pervesti į naujų jėgainių, naudojančių atsinaujinančius ir panašius į juos energijos šaltinius, sąskaitą. Galiausia valstybės pagalba laikytina ne tai, kad nagrinėjamos 2000 m. sausio 26 d. Dekreto nuostatos numato šias sumas

pervesti į sąskaitą, siekiant padengti sistemos bendrąsias išlaidas, o atskiras ir vėlesnis sprendimas panaudoti šias, jau valstybės išdui priklausančias, sumas tam tikrų įmonių ar prekių gamybos naudai EB 87 straipsnio 1 dalies prasme.

- 31 Antra, *Consiglio di Stato* mano, kad reikia išnagrinėti tokios pagalbos atitiktį Direktyvos 96/92 7 straipsnio ir 25 konstatuojamosios dalies dėl galimybės visiems nediskriminuojant prisijungti prie tinklo ir šios direktyvos 8 straipsnio dėl gamybos pajėgumų dispečerinio valdymo taisyklių principams bei nuostatom.
- 32 Šiomis aplinkybėmis *Consiglio di Stato* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos du prejudicinius klausimus, kurie yra vienodi byloje C-128/03 ir C-129/03:

- „1. Ar apibūdinta administracinė priemonė, dėl nurodytų priešasčių numatanti tam tikroms įmonėms, kurios naudoja elektros energijos perdavimo sistemą, padidinti prisijungimo prie sistemos ir naudojimosi ja mokestį, kuriuo siekiama finansuoti bendrąsias elektros energijos sistemos išlaidas, yra valstybės pagalba (EB) sutarties 87 ir kitų straipsnių prasme?
2. Ar valstybė narė, priimdama pereinamuoju laikotarpiu priemonę, numatančią tam tikroms įmonėms padidinti mokestį, kuriuo siekiama kompensuoti hidrauliniu ir geoterminiu būdu pagamintos elektros energijos kainos pakėlimą, kaip teigiama motyvuose ir dėl nurodytų priešasčių pasikeitus teisiniam kontekstui, bei finansuoti bendrąsias elektros sistemos išlaidas, pažeidžia Direktyvos 96/92 principus elektros energijos vidaus rinkos liberalizavimo

srityje, būtent jos 7 ir 8 straipsnius, susijusius su elektros energijos sistemos eksploatacija?“

- 33 2003 m. gegužės 6 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartimi bylos C-128/03 ir C-129/03 buvo sujungtos.

Dėl esmės

Dėl pirmojo klausimo

- 34 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar pagrindinėje byloje nagrinėjama priemonė, kuria valstybė narė tik tam tikroms įmonėms, naudojančioms elektros energijos nacionalinę perdavimo sistemą, nustato prisijungimo ir naudojimosi ja mokestį, yra valstybės pagalba EB 87 straipsnio prasme.

Teisingumo Teismui pateiktos pastabos

- 35 AEM ir AEM *Torino* primena, kad 2000 m. sausio 26 d. Dekretas ir Sprendimai Nr. 231/00 ir 232/00 bei 2001 m. spalio 18 d. AEEG sprendimas Nr. 228/01, konsoliduojantys AEEG nuostatas dėl elektros energijos perdavimo, įvertinimo ir

pardavimo paslaugų teikimo (*Gazetta ufficiale della Repubblica italiana* Nr. 277 priedas, 2001 m. gruodžio 22 d., p. 5), padidina tam tikroms hidro ir geoterminės kilmės elektros energijos gamintojoms (tiekėjoms) prisijungimo prie nacionalinės perdavimo sistemos mokesť, siekiant kompensuoti elektros sistemos bendrąsias išlaidas ir pagalbos sistemoje dalyvaujančių jėgainių gamybos sąnaudas, naujų jėgainių, naudojančių atsinaujinančius energijos šaltinius naudai. AEM ir *AEM Torino* teigia, kad šios nuostatos yra neatskiriama valstybės pagalbos dalis, numatyta 2000 m. sausio 26 d. Dekrete dėl Italijos elektros energijos sistemos bendrųjų išlaidų finansavimo (neatgaunamos išlaidos) ir 1991 m. sausio 9 d. Įstatymo Nr. 9/91 dėl naujo nacionalinio energijos plano įgyvendinimo taisyklių: instituciniai aspektai, hidroelektrinės ir elektros linijos, angliavandeniliai ir geotermija, autogamyba ir mokesstinės nuostatos (*Gazetta ufficiale della Repubblica italiana* Nr. 13 priedas, 1991 m. sausio 16 d., p. 3) 22 straipsnio 2 dalyje, siekiant skatinti elektros energijos gamybą iš atsinaujinančių ir panašių į juos energijos šaltinių.

36 Italijos vyriausybė tvirtina, kad administracinė priemonė, kuri mažėjant gamybos sąnaudoms tam tikroms hidro ir geoterminės elektros energijos gamintojoms (tiekėjoms), naudojančioms nacionalinę perdavimo sistemą, laikinai padidina prisijungimo ir naudojimosi mokesť, kuris vis mažėja, siekiant finansuoti elektros energijos sistemos bendrąsias išlaidas, negali būti laikoma valstybės pagalba.

37 Europos Bendrijų Komisija savo ruožtu teigia, kad nagrinėjama priemonė pagrindinėje byloje, kuri, kaip apibūdinta, numato tam tikroms įmonėms, naudojančioms elektros energijos sistemos tinklus, padidinti prisijungimo prie sistemos ir naudojimosi ja mokesť, siekiant finansuoti bendrąsias elektros energijos sistemos išlaidas, nėra valstybės pagalba EB 87 ir kitų straipsnių prasme.

Teisingumo Teismo vertinimas

- 38 Reikia priminti, kad EB 87 straipsnio 1 dalis apibrėžia Sutarties reglamentuojamą valstybės pagalbą kaip valstybės narės arba iš jos valstybinių išteklių bet kokia forma suteiktą pagalbą, kuri, palaikydama tam tikras įmones arba tam tikrų prekių gamybą, iškraipo konkurenciją ar gali ją iškraipyti, kai daro poveikį valstybių narių tarpusavio prekybai. Šios nuostatos prasme valstybės pagalbos sąvoka yra platesnė nei subsidijos, nes apima ne tik tokias pozityvias išmokas kaip subsidijos, bet ir įvairių formų priemones, kurios paprastai sumažina įmonės biudžeto išlaidas (žr., be kita ko, 1961 m. vasario 23 d. Sprendimo *De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg prieš Vyriausiąją Valdybą*, 30/59, Rink. p. 1, 39 punktą; 1999 m. birželio 29 d. Sprendimo *DM Transport, C-256/97*, Rink. p. I-3913, 19 punktą ir 2004 m. rugsėjo 14 d. Sprendimo *Ispanija prieš Komisiją, C-276/02*, Rink. p. I-8091, 24 punktą).
- 39 Tačiau pagalbos sąvoka neapima įmonių suskirstymo mokėjimo srityje pagal nagrinėjamos mokėjimų sistemos pobūdį ir struktūrą priemonių (žr., be kita ko, 2002 m. rugsėjo 26 d. Sprendimo *Ispanija prieš Komisiją C-351/98*, Rink. p. I-8031, 42 punktą ir 2004 m. balandžio 29 d. Sprendimo *Nyderlandai prieš Komisiją C-159/01*, Rink. p. I-4461, 42 punktą).
- 40 Pagrindinėje byloje iš sprendimų dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad prisijungimo prie nacionalinės elektros energijos perdavimo sistemos ir naudojimosi ja mokesčio padidiniu tik įmonėms, gaminančioms-tiekiančioms elektros energiją, gautą iš hidroelektrinių ir geoterminių jėgainių, siekiama kompensuoti šių įmonių gautą naudą liberalizavus elektros energijos rinką, įgyvendinant Direktyvą 96/92. Šio liberalizavimo pirmojo etapo laikinoji tvarka leidžia šioms įmonėms prašyti, pirma, suvaržytoje rinkoje kainos, remiantis

parametrais, kurie nustatyti atsižvelgiant į kuro kainą, kurios jos nemoka ir kuri nebekompensuojama mokesčio elementu, mokamu į Išlyginimo fondą, ir, antra, laisvoje rinkoje, nustatyti kainą, kuriai didmeninės prekybos kaina suvaržytoje rinkoje yra lyg modelis, nors, kaip matyti iš aiškinamojo rašto 2 priedo, taikant lengvatas vandens, naudojamo hidroelektrinėse, gavybai ir geoterminių išteklių naudojimui gaunant šiluminės elektros energiją, šių išteklių kaina dar nėra adekvati jų vertei.

- 41 Be to, prašymą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo pateikęs teismas šiuo klausimu pastebėjo, kad ta nauda susijusi ne su efektyvumo ir konkurencingumo parametru pokyčiais, o su po elektros energijos sektoriaus liberalizavimo pasikeitusi teisiniu kontekstu.
- 42 Be to, iš aiškinamojo rašto matyti, kad šių įmonių gaminamai elektros energijai mokestis padidinamas, kol išliks lengvatos vandens, naudojamo hidroelektrinėse, gavybai ir geoterminių išteklių naudojimui gaminant šiluminės elektros energiją. Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad mokesčio padidinimas vis mažėja iki 2006 metų.
- 43 Iš to darytina išvada, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama priemonė, kuri laikinai padidina prisijungimo prie nacionalinės elektros energijos perdavimo sistemos ir naudojimosi ja mokestį tik įmonėms, gaminančioms ir tiekiančioms elektros energiją, gaunamą iš hidroelektrinių ir geoterminių jėgainių, siekiant kompensuoti jų gaunamą naudą pereinamuoju laikotarpiu liberalizavus elektros energijos rinką įgyvendinant Direktyvą 96/92, yra įmonių suskirstymas mokėjimų srityje pagal nagrinėjamų mokėjimų sistemos pobūdį ir struktūrą. Todėl šis suskirstymas pats savaime nėra valstybės pagalba EB 87 straipsnio prasme.

- 44 Tačiau AEM ir *AEM Torino* tvirtino, kad mokesčio padidinimas yra neatskiriama valstybės pagalbos, numatytos 2000 m. sausio 26 d. Dekrete dėl Italijos elektros energijos sistemos bendrų išlaidų finansavimo (neatgaunamos sąnaudos) ir 1991 m. sausio 9 d. Įstatymo Nr. 9/91 dėl elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių bei panašių į juos elektros energijos šaltinių skatinimo 22 straipsnio 3 dalyje, sistemos dalis.
- 45 Šiuo klausimu reikia priminti, kad iš nusistovėjusios Teisingumo Teismo praktikos matyti, jog dėl pagalbos finansavimo būdo visa pagalbos sistema gali būti nesuderinama su bendrąja rinka. Todėl pagalba negali būti nagrinėjama neatsižvelgiant į finansavimo būdo poveikį. Priešingai – Komisija, nagrinėdama pagalbos priemonę, būtinai turi atsižvelgti į pagalbos finansavimo būdą, kai jis yra sudėtinė pagalbos priemonės dalis (žr. 2003 m. spalio 21 d. Sprendimo *Van Calster ir kt.*, C-261/01 ir C-262/01, Rink. p. I-12249, 49 punktą).
- 46 Norint tam tikrą parafiskalinį mokestį laikyti sudėtine pagalbos priemonės dalimi, pagal atitinkamus nacionalinės teisės aktus turi egzistuoti privalomas paskirties ryšys tarp parafiskalinio mokesčio ir pagalbos, t. y. parafiskalinio mokesčio pajamomis turi būti finansuojama pagalba. Tik jei toks ryšys egzistuoja, mokesčio pajamos daro tiesioginį poveikį pagalbos dydžiui bei šios pagalbos atitikties bendrajai rinkai vertinimui (žr. šiuo klausimu 2005 m. sausio 13 d. Sprendimo *SWNB*, C-174/02, Rink. p. I–85, 26 punktą ir sprendimo *Pape*, C-175/02, Rink. p. I–127, 15 punktą).
- 47 Darytina išvada, kad nagrinėjamoje pagrindinėje byloje egzistuoja privalomas paskirties ryšys tarp prisijungimo prie nacionalinės elektros energijos perdavimo sistemos ir naudojimosi ja mokesčio padidinimo ir nacionalinės pagalbos sistemos, t. y. pajamomis iš padidinimo yra privalomai finansuojama ši pagalba, todėl šis padidinimas yra sudėtinė šios sistemos dalis ir turi būti nagrinėjamas kartu su ja.

- 48 Reikia pripažinti, jog bylos medžiagoje nėra pakankamai aiškios informacijos, kad Teisingumo Teismas galėtų nagrinėti šį klausimą.
- 49 Šiomis aplinkybėmis reikia pastebėti, kad, Komisijos tvirtinimu, 2000 m. birželio 25 d. Italijos valdžios institucijos pranešė apie 2000 m. sausio 26 d. Dekretą, kaip apie pagalbos priemonę EB 88 straipsnio 3 dalies prasme, ir kad šis dekretas yra dėl kainų pakėlimo kompensacijos ir netiesiogiai – dėl mokesčio padidinimo. Posėdyje Komisija nurodė, kad šis dekretas vis dar nagrinėjamas.
- 50 Todėl į pirmą prejudicinį klausimą reikia atsakyti, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama priemonė, kuri tik įmonėms, gaminančioms ir tiekiančioms elektros energiją, gaunamą iš hidroelektrinių ir geoterminių jėgainių, laikinai padidina prisijungimo prie nacionalinės elektros energijos perdavimo sistemos ir naudojimosi ja mokestį, siekiant kompensuoti pereinamuoju laikotarpiu liberalizavus elektros energijos rinką įgyvendinant Direktyvą 96/92 jų gaunamą naudą, yra įmonių suskirstymas mokėjimų srityje pagal nagrinėjamų mokėjimų sistemos prigimtį ir struktūrą. Todėl šis suskirstymas nėra valstybės pagalba EB 87 straipsnio prasme.
- 51 Tačiau pagalba negali būti nagrinėjama neatsižvelgiant į jos finansavimo būdą. Jeigu pagrindinėje byloje nurodytoje situacijoje egzistuoja privalomas paskirties ryšys tarp prisijungimo prie nacionalinės elektros energijos perdavimo sistemos ir naudojimosi ja mokesčio padidinimo ir nacionalinės pagalbos sistemos, t. y. jei padidinimo pajamomis yra privalomai finansuojama ši pagalba, šis padidinimas yra sudėtinė šios sistemos dalis ir turi būti nagrinėjamas kartu su ja.

Dėl antrojo klausimo

- 52 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar valstybė narė, priimdama pagrindinėje byloje nagrinėjamą laikinąją priemonę, kuri tik tam tikroms gaminančioms ir tiekiančioms elektros energiją įmonėms padidina prisijungimo prie anksčiau nurodytos sistemos ir naudojimosi ja mokesčių, pažeidžia Direktyvos 96/92 7 straipsnio 5 dalį ir 8 straipsnio 2 dalį, draudžiančias bet kokią nacionalinės elektros energijos sistemos vartotojų diskriminaciją.

Teisingumo Teismui pateiktos pastabos

- 53 AEM ir *AEM Torino* tvirtina, kad prisijungimo prie nacionalinės sistemos ir naudojimosi ja mokesčio padidinimas, nors ir laikinas ir tik tam tikroms įmonėms, ypač atsižvelgiant į tai, kad šis padidinimo laikotarpis sutampa su konkurencijos sukūrimo etapu atvėrus Italijos elektros energijos rinką, pažeidžia pagrindinį Direktyvoje 96/92 numatomą prisijungimo prie sistemos, remiantis objektyviais, skaidriais ir nediskriminuojančiais kriterijais, principą.
- 54 Italijos vyriausybė mano, kad tai, jog valstybė narė laikinai padidina tam tikroms gaminančioms ir tiekiančioms įmonėms prisijungimo prie nacionalinės elektros energijos sistemos ir naudojimosi ja mokesčių, kuris vis mažėja, siekiant išvengti naudos dėl iš hidro ir geoterminių šaltinių gautos elektros energijos kainų pakėlimo

dėl naujos teisinės aplinkos po elektros energijos vidaus rinkos liberalizavimo, nepažeidžia Direktyvoje 96/92 įtvirtintų principų.

- 55 Komisijos manymu, valstybė narė, laikinai priimdama priemonę, padidinančią tam tikroms įmonėms mokestį, kuriuo siekiama kompensuoti hidro ir geoterminiu būdu gaunamos elektros energijos kainos pakėlimą dėl pasikeitusios teisinės aplinkos bei finansuoti elektros energijos sistemos bendrąsias išlaidas, nepažeidžia Direktyvoje 96/92 įtvirtintų principų elektros energijos vidaus rinkos liberalizavimo srityje, būtent 7 ir 8 straipsnių nuostatų dėl nacionalinės perdavimo sistemos eksploatacijos.

Teisingumo Teismo vertinimas

- 56 Reikia pripažinti, kad Direktyvos 96/92 7 straipsnio 5 dalis numato nacionalinės elektros energijos perdavimo sistemos operatorių, o direktyvos 8 straipsnio 2 dalis – dispečerinį elektros energijos gamybos pajėgumų valdymą. Be to, pirma, pagrindinėje byloje nagrinėjamos priemonės yra ministro dekretas ir valdžios institucijų, o ne sistemos operatoriaus priimti sprendimai. Antra, nacionalinės priemonės, kuriomis remiasi *AEM* ir *AEM Torino* savo ieškiniuose, susijusios su prisijungimo prie sistemos sąlygomis, o ne su dispečeriniu energijos gamybos pajėgumų valdymu.
- 57 Tačiau iš Direktyvos 96/92 16 straipsnio matyti, kad siekdamas sudaryti galimybes prisijungti prie sistemos valstybės narės gali pasirinkti derybų arba vienintelio

pirkėjo procedūrą, kuri turi būti įgyvendinama laikantis objektyvių, skaidrių ir nediskriminuojančių kriterijų.

- 58 Bet kuriuo atveju šios nuostatos, kurios yra tam tikra nediskriminavimo principo išraiška, draudžia skirtingai vertinti vienodas situacijas ir vienodai vertinti skirtingas situacijas (dėl nediskriminavimo principo žr., be kita ko, 2002 m. gruodžio 12 d. Sprendimo *Rochriguez Caballero*, C-442/00, Rink. p. I-11915, 32 punktą).
- 59 Be to, kaip Teisingumo Teismas pažymėjo šio sprendimo 42 ir 43 punktuose, nacionalinė priemonė pagrindinėje byloje laikinai padidina prisijungimo prie nacionalinės elektros energijos perdavimo sistemos ir naudojimosi ja mokesčių tik įmonėms, gaminančioms ir tiekiančioms elektros energiją, gaunamą iš hidroelektrinių ir geoterminių jėgainių, siekiant kompensuoti jų gaunamą naudą pereinamuoju laikotarpiu dėl pasikeitusio teisinio konteksto po elektros energijos rinkos liberalizavimo įgyvendinant Direktyvą 96/92. Ši priemonė skirtingas situacijas vertina skirtingai, todėl ji nėra diskriminacinė. Tačiau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įsitikinti, kad mokesčio padidinimas neviršija sumos, reikalingos kompensuoti šią naudą.
- 60 Todėl į antrą prejudicinį klausimą reikia atsakyti, kad valstybė narė, priimdama pagrindinėje byloje nagrinėjamą laikinąją priemonę, kuri padidina prisijungimo prie nacionalinės elektros energijos perdavimo sistemos ir naudojimosi ja mokesčių tik tam tikroms įmonėms, gaminančioms ir tiekiančioms elektros energiją, siekiant kompensuoti jų gaunamą naudą pereinamuoju laikotarpiu dėl pasikeitusio teisinio

konteksto po elektros energijos rinkos liberalizavimo įgyvendinant Direktyvą 96/92, nepažeidžia šioje direktyvoje įtvirtintų nediskriminacinių prisijungimo prie nacionalinės elektros energijos sistemos taisyklių.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 61 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą dėl prejudicinio sprendimo pateikusiai teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Kitų nei bylos šalys asmenų, pateikusių Teisingumo Teismui savo pastabas, bylinėjimosi išlaidos nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

1. Pagrindinėje byloje nagrinėjama priemonė, kuri tik įmonėms, gaminančioms ir tiekiančioms elektros energiją, gaunamą iš hidroelektrinių ir geoterminių jėgainių, laikinai padidina prisijungimo prie nacionalinės elektros energijos perdavimo sistemos ir naudojimosi ja mokestį, siekiant kompensuoti jų pereinamuoju laikotarpiu liberalizavus elektros energijos

rinką, įgyvendinant Direktyvą 96/92 dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, gaunamą naudą, yra įmonių suskirstymas mokėjimų srityje pagal nagrinėjamų mokėjimų sistemos prigimtį ir struktūrą. Todėl šis suskirstymas nėra valstybės pagalba EB 87 straipsnio prasme.

Tačiau pagalba negali būti nagrinėjama neatsižvelgiant į jos finansavimo būdą. Jeigu pagrindinėje byloje nurodytoje situacijoje egzistuoja privalomas paskirties ryšys tarp prisijungimo prie nacionalinės elektros energijos perdavimo sistemos ir naudojimosi ja mokesčio padidinimo bei nacionalinės pagalbos sistemos, t. y. jei padidinimo pajamomis yra privalomai finansuojama ši pagalba, šis padidinimas yra sudėtinė šios sistemos dalis ir turi būti nagrinėjamas kartu su ja.

- 2. Valstybė narė, priimdama pagrindinėje byloje nagrinėjamą laikinąją priemonę, kuri padidina prisijungimo prie nacionalinės elektros energijos perdavimo sistemos ir naudojimosi ja mokestį tik tam tikroms įmonėms, gaminančioms ir tiekiančioms elektros energiją, siekiant kompensuoti jų gaunamą naudą pereinamuoju laikotarpiu dėl pasikeitusio teisinio konteksto po elektros energijos rinkos liberalizavimo įgyvendinant Direktyvą 96/92, nepažeidžia šioje direktyvoje įtvirtintų nediskriminacinių prisijungimo prie nacionalinės elektros energijos sistemos taisyklių. Tačiau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įsitikinti, kad mokesčio padidinimas neviršija sumos, reikalingos kompensuoti šią naudą.**

Parašai.